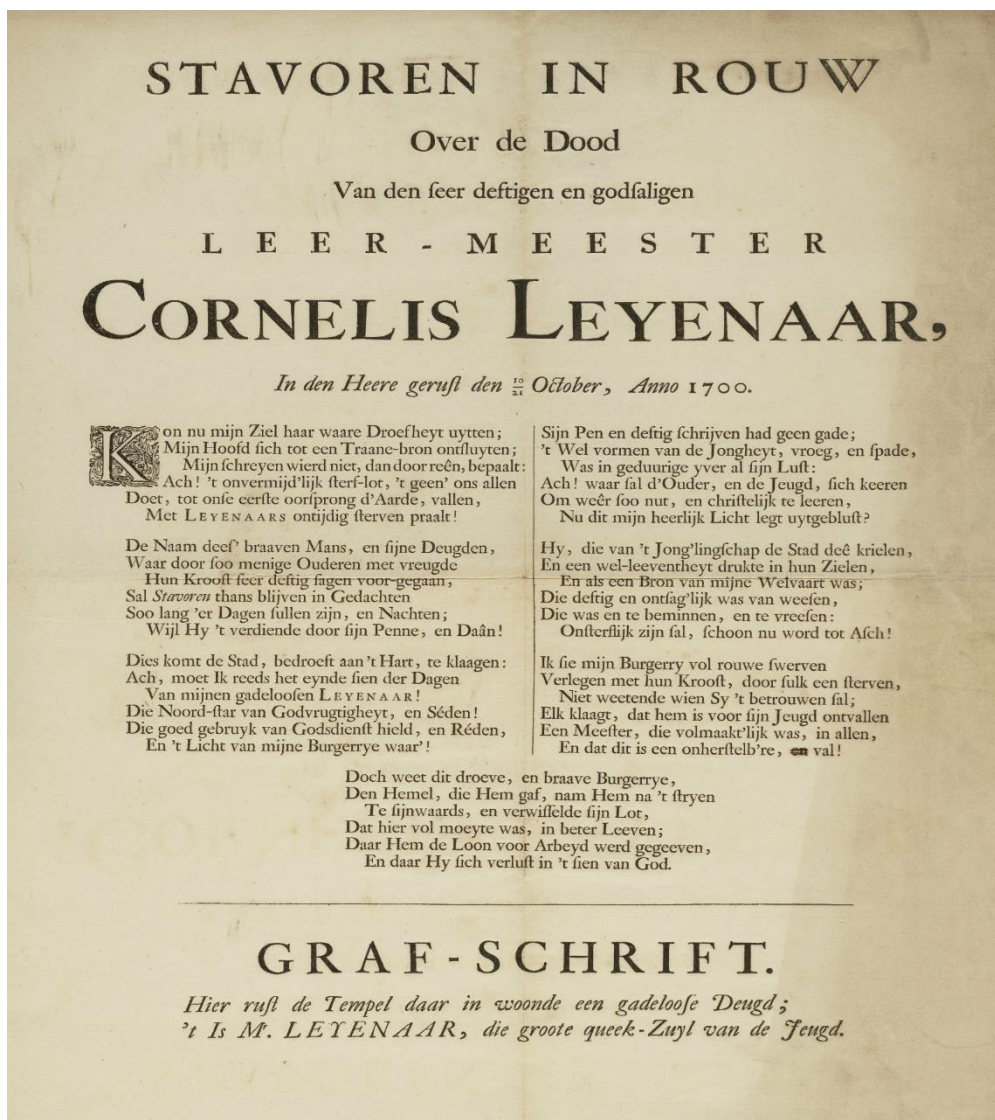

Bij een rouwbericht uit het jaar 1700

(Gepubliceerd in 't Stavers Krantsie 2023)

Hopelijk krijgt u nu niet een verkeerd beeld van ons als u het vervolg van dit verhaaltje leest. In het archief van ons studieclubje bewaren we vele kopieën van aktes en dergelijke met de bedoeling om deze later eens uit te werken. Soms komen we die later weer tegen, maar herinneren ons eigenlijk niet meer precies waarom we dat al jaren geleden bewaard hebben. Het documentje dat in een plastic mapje zat is een drukwerk dat gemaakt is op het leven en het overlijden van de Staverse onderwijzer Cornelis Leyenaar op 24 oktober 1700 (zie hierbij). Het taalgebruik is overduidelijk uit een ander vaatje getapt als we nu gewend zijn.

Het drukwerkje maakte ons nieuwsgierig, want het is toch ooit met een bedoeling bewaard. Daarom proberen we in het navolgende iets meer over deze persoon met u te delen.

Cornelis wordt stadsburger

De "leermeester" Cornelis heette voluit Cornelis Jansz Leijenaar.

hij was rond 1633 geboren en werd op 17 augustus 1664 in het burgerboek van Staveren ingeschreven. Waar hij vandaan kwam en wat zijn beroep toen was werd blijkbaar niet van belang geacht om te noteren.

Een jaar later werd een kind Joannis Cornelis Leyenaer in de Nicolaaskerk van Stavereen gedoopt. Daarna volgen er nog drie kinderen: Catryna in 1672, Hermannus in 1675 en Magdalena in 1676. In het hervormde trouwboek van Stavereen lezen we op 12 juni 1671 "Cornelis Leyenaer en Maeijcke Reen zijn getrouwt den 12 juni 1671" Maecke kwam zeer waarschijnlijk uit Harlingen, waar in die tijd het echtpaar Harmannus Rheen en Rixt Willems woonde. Gezien de vernoeming van Harmannus gaan we ervan uit dat dit haar ouders waren.

We weten nu alleen de moeder van Joannis nog niet, maar eerst zochten we naar de woonstede van het gezin in Stavereen.

In 1668 woonde "meester" Cornelis Leyenaar in het zuidooster kwartier van de stad aan het Achterom. Dit was geen stadswoning, want hij huurde van een particulier. Dat betekende dat hij geen onderwijzer was van de school naast de toren naast de Nicolaaskerk, maar van de school aan de Dubbele Buurt.

Schoolmeester en bijzitter

Als hij 1690 belasting moet betalen staat er achter zijn naam "bijsitter" in plaats van "meester". Bijzitters waren bestuurders die samen met de grietman de grietenij bestuurden en vergelijkbaar zijn met raadsleden, maar ze gingen ook over de lage rechtspraak.

Waarom er ook geen schoolmeester bij staat is onbekend. Hij zal deze nevenfunctie verworven hebben omdat hij een opleiding genoten had, omdat het wat extra geld in het laatje bracht, maar ook meer aanzien gaf.

In 1694 woonde Cornelis Leijenaar in het zuidwesterkwartier, nu weer met de vermelding "meester". Bij het aantreden van een nieuwe predikant in 1681 werden alle hervormde leden in Stavereen genoteerd. Daar komen we alleen Cornelis en Elisabeth Leyenaer tegen. Maaijke was vermoedelijk niet hervormd, zoals haar familie in Harlingen. De andere kinderen waren nog te jong om lidmaat te zijn.

Om verder te komen bieden de registers en indexen op het internet uitkomst.

Amsterdamse connecties

Cornelis Jansz Leijenaar was namelijk op 14 maart 1654 in Amsterdam in ondertrouw gegaan met Stijntje Cors. Ze waren toen respectievelijk 21 en 24 jaar oud en Cornelis was toen al schoolmeester. Het echtpaar liet in Amsterdam in 1656 en 1657 twee dochters met de namen Lijsabeth en Elijsabeth. Daarna komen we het echtpaar tegen in Leimuiden, waar ze ook twee dochters lieten dopen: Elijsabeth in 1659 en Catharina in 1661. De naam Elisabeth was duidelijk belangrijk!

Cornelis zal in Leimuiden ook voor de klas hebben gestaan. We weten inmiddels dat hij vanaf 1664 in Stavereen ging wonen. Dit betekent ook dat Stijntje de moeder van het daar gedoopte kind Joannis was. Zij baarde dus in totaal 5 kinderen en overleed vóór 1681 in Stavereen.

Uit de ondertrouwakte van Cornelis en Stijntje uit 1654 blijkt dat zijn vader Jan Sijmonsz Leijenaar heette. Hij was korenzetter en -meter en woonde met zijn gezin op de Anjeliërsgracht, die -sinds de gracht is gedempt- nu de Westerstraat heet. Daar ging ook het jonge echtpaar wonen.

Cornelis en Stijntje lieten in 1655 voor notaris David Doornick in Amsterdam hun testament opstellen. Zouden zij kinderloos overlijden dan zouden hun goederen overgaan op de ouders van Cornelis: Jan Sijmonsz Leijenaar en Trijntje Cornelisdr. Zouden zijn ouders echter eerder sterven dan zouden hun naaste vrienden hun erfgenamen worden; zij hadden toen immers nog geen kinderen.

Cornelis kocht in 1657 bij decreet voor 3.200 gulden een huis en erf aan de noordzijde van de Anjeliërsgracht. Verkoop bij decreet betekende dat dit in opdracht van de overheid, in dit geval het stadsbestuur, gebeurde. Bij een dergelijke verkoop hoorde een apart document, waarin alle onkosten voor het decreet werden genoteerd. Daarin komt de naam

van ene Paulus Jansz Leijenaer voor. Hij was daar principaal en borg voor zijn broer(!) Cornelis en hij blijkt, naast boekbinder ook schoolmeester in Amsterdam te zijn geweest!

Ook toen Cornelis in Staveren woonde was hij nog wel eens bij zaken in Amsterdam betrokken. In 1696 werd ¼ deel van een huis en erf in de Kromme Tuijnstraat met "de twee bijencorven" in de gevel voor 400 gld verkocht. Ene Hendrick Verweij was hierbij door notaris Eijso Frankena uit Staveren aangesteld als zaakwaarnemer voor de verkopers. Dit waren Cornelis en Elisabeth Leijenaar, vader en zijn inmiddels meerderjarige dochter. Deze woning was in 1674 door de vader Jan Sijmonsz Leijenaer voor 520 gld. gekocht. Een jaar later verkocht vader Jan het aan de andere zoon Paulus en toen deze in 1678 overleed, kocht hij het in 1680 weer terug van de weduwe van Paulus.

Wat opvalt is dat in 1696 achter Cornelis ineens een klinkende functie staat vermeld: "mede rechter en dijks gedeputeerde van de grietenij Hemelum Oldephaert en Noordwolde etc."

Het bleek dat Cornelis in Laaxum nog een half huis met stemrecht had verworven. In 1698 komt hij namelijk, opnieuw als bijzitter, met 1 stem onder nummer 32 voor in het stemkohier van Hemelum Oldeferd. De andere helft was van grietman Jacobus van der Waijen.

Cornelis krijgt rond zijn veertigste een stiefmoeder

In 1672 hertrouwde zijn vader Jan Sijmonsz Leijenaer die weduwnaar was geworden van Trijntje Cornelis in Amsterdam met de weduwe Lijsbeth Hendricks Steurcamp.

Een jaar later lieten ze, wonende in de Boomstraat, hun testament opmaken bij de bekende notaris David Doornick.

Zij benoemden de langstlevende van hen tot erfgenaam. Daarna zouden de nagelaten goederen overgaan op beide zoons Cornelis, schoolmeester te Staveren, en Paulus, schoolmeester te Amsterdam. Indien de zoons eerder zouden overlijden dan de testateurs, zouden hun wettige kinderen erfgenaam worden. Lijsbeth benoemde haar beide naaste vrienden die "ter laatste doot zouden bestaan" tot erfgenamen.

Bij Cornelis, die aldus tot erfgenaam van zijn vader was benoemd, speelde er blijkbaar iets bij het tweede huwelijk van zijn vader. Hij stuurde namelijk een briefje naar de notaris in Amsterdam dat als los velletje bij de inschrijving van het testament terecht kwam. Het schrijven laat een voor die tijd gebruikelijk, maar in de tegenwoordige tijd theatraal taalgebruik zien:

Beminde vader en moeder. Salût

T is ons op 't hoogste aangenaem ende gevalligh dat u l(ieden) te saamen door de liefde ende affectie die ghij malkanderen sijt toe draagende van voorneemen sijn om malkanderen 't goet te maaken tot uw beijder leevens stonden elk ons aangaande sijn daar volkomen meede te vreeden ende staan aff voor mijn ende mijne erfgenamen van soo danigh recht als 's lant wetten ende 't recht van wettigh kintschap mijn soude mogen verkoomen belooven voor goet ende van waarden te houden

al 't geene uw in desen sult gelieven te doen

Actum Stavoren 15/25 Meij 1677

Uw onderdanige soon Cornelis Leijenaar

De familie Leijenaer komt, zoals blijkt uit de ondertrouwakte van de korenmeter Jan Sijmonsz Leijenaer uit 1672, uit de sleutelstad Leiden.

Hiermee komen we tot het einde van dit verhaal over een schoolmeester die in een periode van ca 46 jaar menig Stavere kind heeft leren schrijven en lezen.
